

Солощенко В. М.,

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, м. Суми

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У НІМЕЧЧИНІ ЗА ВИМОГОЮ ІСПИТІВ (DSH, TESTDAF): ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У статті висвітлено критерії оцінювання іншомовної компетентності іноземних студентів у Німеччині за вимогами іспитів DSH і TestDaF. Здійснено порівняльний аналіз вимог щодо рівня володіння німецькою мовою за вимогами іспиту «TestDaF» та ЗЕСВІМ. Проаналізовано результативність прийнятих заходів щодо покращання рівня знань з німецької мови іноземними абітурієнтами та студентами вищих навчальних закладів країни.

Ключові слова: іншомовна компетентність, студенти, Німеччина, німецька мова.

В статье выделены критерии оценивания иноязычной компетентности иностранных студентов в Германии по требованиям к экзаменам DSH и TestDaF. Осуществлен сравнительный анализ требований к уровню владения немецким языком по требованиям к экзаменам «TestDaF» и ЗЕСВИЯ. Проанализирована результативность принимаемых мер по улучшению уровня знаний немецкого языка иностранными абитуриентами и студентами высших учебных заведений страны.

Ключевые слова: иноязычная компетентность, студенты, Германия, немецкий язык.

In article criteria of estimation of language competence of foreign students in Germany according to requirements to DSH and TestDaF examinations are allocated. The comparative analysis of requirements to level of possession by German according to requirements to examinations of «TestDaF» and ELL is carried out. Productivity of accepted measures for improvement of level of knowledge of German by foreign entrants and students of higher educational institutions of the country is analysed.

Keywords: language competence, students, Germany, German.

Постановка проблеми. На початку XXI століття процеси інтернаціоналізації громадянського життя, динамічний розвиток національної економіки та глибокі зміни в сфері зайнятості висувають нові вимоги до якості підготовки фахівців й визначають постійну потребу в підвищенні їхньої професійної кваліфікації та академічній мобільності. Полікультурність сучасного суспільства зумовила посилення уваги до вивчення іноземних мов, поставила питання їх диверсифікації, перегляду підходів до їх викладання, а також і до розвитку нових концепцій мовної та іншомовної освіти у зв'язку із новим баченням мети навчання в контексті загальноєвропейської багатомовності.

В Україні необхідність оволодіння однією чи декількома іноземними мовами визначається соціально-економічним розвитком країни, вимогами входження до європейської та світової спільноти. З огляду на узгодженість та доцільність вивчення німецького досвіду оцінювання рівня мовної компетентності іноземних студентів у ВНЗ Німеччини й підвищення рівня їх знань з іноземної мови у вищих навчальних закладах України вважаємо за потрібне провести порівняльний аналіз вимог щодо рівня іншомовної компетентності іноземних студентів у Німеччині за вимогами іспитів (DSH, TestDaF).

Аналіз актуальних досліджень засвідчив, що окремі питання іншомовної компетентності сучасних фахівців висвітлено з різною мірою докладності у працях вітчизняних (З. Дмитровський, О. Сербенська, О. Пономарева, А. Яковець, М. Яцимирська, та ін.) та німецьких дослідників (Л. Вайсбергер, В. Вінтерштайнер, Г. -Ю. Крумм, Б. Хуфайзен, К. Фогель та ін.). Характеристику компетентностей в освітніх системах зарубіжних країн та України здійснили такі вітчизняні науковці, зокрема О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина, О. Савченко, І. Єрмаков, Е. Зеєр та ін.

Мета статті здійснення порівняльного аналізу критеріїв оцінювання іншомовної компетентності іноземних студентів у Німеччині за вимогою іспитів «DSH» та «TestDaF».

Виклад основного матеріалу. Укладач методичного посібника для іноземних абітурієнтів з вимог до рівня знань німецької мови щодо вступу у вищий навчальний заклад країни Д. Еггерс (D. Eggers) стверджує, що введення єдиних вимог та критеріїв оцінювання рівня знань німецької мови стали ефективними інструментами проведення злагодженої «мовної» політики в державі та у представництвах Гете-Інституту і Німецької служби академічних обмінів (DAAD) у різних країнах світу [5]. Так, критеріями оцінювання іншомовної компетентності іноземних абітурієнтів на складання іспиту (DSH) стали: читання та розуміння прочитаного тексту; аудіювання та рівень розуміння почутої інформації; писемне мовлення (письмо, навички роботи з науковим текстом німецькою мовою (написання офіційних листів, складання звітів тощо)) та усне мовлення (говоріння, комунікація) [3].

У 1996 році на 23-й освітній конференції «Німецька мова як іноземна та студентські контингенти Німеччини» за участі представників Асоціації з вивчення німецької мови в країні та DAAD було зазначено, що лише фундаментальна фахова підготовка спеціалістів та введення мовних курсів вивчення німецької мови як для вітчизняних, так і для іноземних студентів стане запорукою успіху в міжнародній конкурентній боротьбі [4].

У 1998 році у своїй доповіді «Німецька мова як іноземна для іноземних студентів та науковців» К. Боде зазначив, що існуючий іспит на знання німецької мови (DSH) є недосконалим. Він розроблений переважно для іноземних абітурієнтів та не враховує потребу більшості академічної спільноти [2]. Тому з метою підвищення рівня інтернаціоналізації між університетами німецькомовних країн світу, гарантування об'єктивності, достовірності, обґрунтованості та правдивості результатів тестування та узгодженості з вимогами до випробувань американського тесту на знання англійської мови «TOFEL» за ініціативи DAAD, заочного університету міста Хаген, Гете-Інституту, Рурського університету Бохума, Центру ім. Карла Дуйсбурга та представників Постійної конференції міністрів культури федеративних земель, Міністерства освіти і досліджень країни, Постійної конференції рек-

торів вищих навчальних закладів Німеччини та Асоціації з вивчення німецької мови було представлено проект іспиту на знання німецької мови як іноземної «Тест на знання німецької мови як іноземної, Тест ДаФ» («Test für Deutsch als Fremdsprache, TestDaF») [6].

«ТестДаФ» було розроблено для таких представників академічної спільноти: іноземних студентів вищих навчальних закладів, які мають на меті пройти повний курс навчання або бажають продовжити освіту в Німеччині, розпочату на Батьківщині; фахівців, які мають засвідчити документально знання німецької мови; науковців, які планують підвищити кваліфікаційний рівень у вищому навчальному закладі Німеччини й бажають перевірити рівень знань з німецької мови; усіх громадян, яким необхідно документально засвідчити рівень знань німецької мови для подальшої професійної діяльності [8; 9].

На підставі теоретичного аналізу проекту «ТестДаФ: концепція, розвиток, перспективи» нами було складено таблицю «Рівні володіння німецькою мовою за вимогами іспиту «ТестДаФ»: порівняльна характеристика зі «Загальноприйнятими європейськими стандартами володіння іноземними мовами (ЗЄСВІМ)»», що дало змогу визначити критерії та характеристики рівня знань з німецької мови для абітурієнта та порівняти ці вимоги із «Загальноприйнятими європейськими стандартами володіння іноземними мовами» й іспитом (DSH) (див. табл. 1. 1).

З табл. 1. 1 стає очевидним, що відповідно до вимог іспиту (DSH) розрізняють три рівні володіння мовою: рівень 3 (TDN 3), що відповідає рівню B2 (за «ЗЄСВІМ») та DSH 1 (за «ТестДаФ»); рівень 4 (TDN 4), що відповідає рівню C1 та DSH 2 відповідно; рівень 5 (TDN 5), що відповідає рівню C2 та DSH 3 відповідно. Причому TDN 5 є найвищим рівнем. Нижче за рівень TDN 3 цього іспиту не диференціують знання. Кожен рівень та його складові (читання, аудіювання, письмо, говоріння) оцінюються окремо, щоб надати детальний опис знань з німецької мови, результати екзамену з цих мовних навичок зазначаються в сертифікаті окремо.

У 2000 році згідно з рішенням Конференції ректорів вищих навчальних закладів Німеччини щодо оцінювання «мовного» іспиту «ТестДаФ» особи, які досягли у чотирьох його частинах (говоріння, письмо, аудіювання та читання тексту) рівня TDN 5 та TDN 4 (C1/ DSH 2), допускаються до навчання у вищих навчальних закладах країни без будь-яких обмежень. При цьому було проголошено, що «ТестДаФ» є аналогом «іспиту з німецької мови для іноземних абітурієнтів» (DSH). Крім того, особи, які не досягли в одному чи в кількох частинах іспиту рівня TDN 3 (B2/ DSH 1), до навчання у вищих навчальних закладах не допускаються. Їм рекомендується повторне складання цього тесту [6; 9].

Німецькі теоретики у галузі порівняльної педагогіки Г. Рюдігер (G. Rüdiger) та Г. Танцер (H. Tanzer) констатують важливість та доцільність складання іспитів «DSH» або «ТестДаФ» під час вступу до вищих навчальних закладів у німецькомовних країнах. Вони запевняють, що консолідація вимог до рівня знань німецької мови іноземними абітурієнтами / студентами під час вступу до університету цих країн підвищує якість навчання, успішність засвоєння навчального матеріалу іноземними студентами й актуалізує процес інтернаціоналізації між країнами світу та збільшує кількість іноземних студентів у вищих навчальних закладах Німеччини [9].

Г. Рюдігер стверджує, що у Швейцарії, крім успішного складання іспиту «DSH» або «ТестДаФ», іноземні абітурієнти, які планують вступити до університетів у кантонах Женеви, Лозанни, Невшателя повинні мати атестат (Reifezeugnis) з високими оцінками та скласти єдиний вступний іспит, що проводиться у вересні–жовтні при Фрібурзькому університеті. Він складається з п'яти предметів, а саме: три обов'язкових (іноземна мова, математика, історія) та два за вибором німецькою мовою. З метою підвищення рівня знань з німецької мови на базі Фрібурзького університету було створено підготовчі курси (близько 22–36 аудиторних годин на тиждень), що тривають з жовтня по червень кожного навчального року [9].

У 1999 році на Постійній конференції ректорів вищих навчальних закладів країни за участі представників Постійної конференції міністрів культури федеративних земель, Міністерства освіти і досліджень країни, DAAD та Гете-Інституту К. Боде зазначив, що глобалізація та інтернаціоналізація світових ринків праці актуалізує питання іншомовної компетентності сучасного високоосвіченого фахівця, що на сьогодні є однією з найголовніших умов успішного працевлаштування та побудови кар'єри [2]. При цьому президент німецького об'єднання студентів, професор Х. -Д. Рікенс (H. -D. Rinkens) переконаний, що модернізація існуючих підходів до викладання навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах країни лише німецькою мовою вимагає першочергових змін [9].

У 2004 році за ініціативи DAAD та Гете-Інституту при університетах федеративної землі Баден-Вюртемберг (Карлсруєвський, Штутгартський, Констанський, Маннгеймський, Штутгарт-Гогенгеймський університети), Грацького, Інсбрукського, Віденського університетів Австрії, університетів Берна та Люцерна (Швейцарія) та Інтернаціонального університету Люксембургу було створено факультети для іноземців, де навчання з самого початку і до кінця, включаючи іспити та захист дипломних робіт, ведеться іноземною (німецькою) мовою [3].

На підставі аналізу звіту 28-ї регіональної конференції Німеччини за участі представників Федерального міністерства освіти і досліджень та DAAD щодо питань ефективності політики інтернаціоналізації вищої освіти за кордоном нами було складено таблицю «Рівень знань німецької мови (читання, письмо, говоріння, аудіювання) абітурієнтів-іноземців Німеччини (1990–2005 рр.)», що дало змогу простежити результативність прийнятих заходів щодо покращання рівня знань німецької мови іноземними абітурієнтами та студентами вищих навчальних закладів країни (див. табл. 1. 2).

Для аналізу було обрано такі роки, зокрема 1990 р. – початок нововведень, 1995 р. – перші результати мовної політики країни, введення загальних критеріїв оцінювання іншомовної компетенції іноземних абітурієнтів на складання іспиту (DSH), 2000 р. – введення загального іспиту «ТестДаФ» на знання німецької мови та 2005 р. – загальні результати (ефективність роботи DAAD та Гете-Інституту щодо вдосконалення знань іноземними абітурієнтами та студентами). Матеріали табл. 1. 2 засвідчують, що спільна, цілеспрямована робота Федерального міністерства освіти і досліджень країни, Гете-Інституту і DAAD є успішною та має позитивну динаміку. Підтвердженням цьому є підвищення рівня іншомовної компетенції абітурієнтів, студентів вищих навчальних закладів країни.

Таблиця 1. 1

«Рівні володіння німецькою мовою за вимогами іспиту «ТестДаФ»: порівняльна характеристика зі «Загальноприйнятими європейськими стандартами володіння іноземними мовами (ЗЄСВІМ)» [1; 7; 8; 9]

Рівні володіння іноземною мовою за ЗЄСВІМ	Рівень знань німецької мови				Кількість академічних годин (UE = академічний час, 45 хвилин)	Відповідність «ТестДаФ» та «DSH»			
	Читання	Аудіювання	Письмо	Говоріння					
	Рівні володіння німецькою мовою за вимогами іспиту «ТестДаФ» / Рівень 5 (TDN 5)								
C2	Читання	загалом і в деталях розуміє складні за змістом і за мовою тексти на університетську тематику, а також наукові тексти універсальної тематики; вміє творчо працювати з текстом, що виражено в імпліцитній формі;			200 UE	DSH 3			
	Аудіювання	на слух загалом і в деталях розуміє складні за змістом і за мовою повідомлення на теми, що пов'язані з університетським життям, а також наукові тексти універсальної тематики;							
	Письмо	відповідно до норм сучасної німецької мови може продовжувати структуровані письмові тексти, наукової тематики;							
	Говоріння	вільно висловлюється в повсякденних ситуаціях, а також у випадках, коли розмова стосується загальнонаукової проблематики (наприклад, у суспільно-політичних дискусіях);							
	Рівні володіння німецькою мовою за вимогами іспиту «ТестДаФ» / Рівень 4 (TDN 4)								
	C1	Читання	загалом і в деталях розуміє тексти, структура яких орієнтована на стандартні форми мовної поведінки, а також наукові тексти універсальної тематики;				320-520 UE	DSH 2	
		Аудіювання	на слух у загальних рисах розуміє основний зміст текстів, структура яких орієнтована на стандартні форми мовної поведінки, на теми, пов'язані з університетським життям, а також наукові тексти універсальної тематики.						
Письмо		відповідно до норм сучасної мови може продовжувати в цілому зв'язкові та й досить структуровані письмові тексти побутового характеру (другу), а також у наукової тематики (конспекти, тези); при цьому мовні помилки не впливають на розуміння змісту тексту;							
Говоріння		вільно висловлюється у повсякденних ситуаціях, а також у ситуаціях, коли розмова стосується загальнонаукової проблематики; при цьому мовні помилки не повинні впливати на розуміння висловлювання.							
Рівні володіння німецькою мовою за вимогами іспиту «ТестДаФ» / Рівень 3 (TDN 3)									
B2	Читання	загалом і в ключових деталях розуміє тексти, тематика яких, пов'язана з університетським життям, частково розуміє наукові тексти універсальної тематики.			320-520 UE	DSH 1			
	Аудіювання	на слух загалом і в ключових деталях розуміє тексти, тематика, яких пов'язана з університетським життям; фрагментарно розуміє наукові тексти універсальної тематики.							
	Письмо	відповідно до норм сучасної німецької мови може продовжувати в цілому зрозумілі, спрощеної структури письмові тексти побутової та наукової тематики, при цьому мовні помилки впливають на розуміння змісту тексту.							
	Говоріння	висловлюється вільно в повсякденних ситуаціях, хоча має деякі проблеми з розумінням почутого, що ускладнюється із-за мовних помилок.							

Таблиця 1. 2

Рівень знань німецької мови (читання, письмо, говоріння, аудіювання) абітурієнтів-іноземців Німеччини: аналітичний аналіз DAAD (1990 – 2005 рр.) [3; 4]

Студентські контингенти													
Вид діяльності		Країни, що розвиваються			Промислово розвинені країни			Індустріальні країни			Німецькомовні країни		
Навчальні роки 1995 р. – 2000 р. – 2005 р. (середньостатистична оцінка)													
Читання та розуміння прочитано-го	наукові тексти, з дослідницької проблематики	3.7	3.9	4.2	4.2	4.0	4.5	4.2	4.1	4.3	3.5	3.7	4.2
	тексти офіційних документів	3.7	3.8	4.5	4.3	4.1	4.2	4.1	4.0	4.1	3.9	4.0	4.4
	наукові тексти з інших дисциплін	3.4	3.6	4.0	4.0	3.8	4.0	3.9	3.7	4.1	3.8	3.9	4.1
Аудіювання та рівень розуміння почутого	академічні лекції, промови з проблем дослідження	3.5	3.7	3.9	4.2	4.1	4.2	4.1	4.0	4.2	3.9	4.0	4.4
	академічні лекції, із суспільних дисциплін	3.5	3.8	4.0	4.3	4.0	4.3	4.1	3.9	4.3	3.9	4.1	4.6
	засоби масової інформації	3.2	3.4	3.7	4.0	4.0	4.2	3.9	3.8	4.1	4.0	4.4	4.9
Письмо	термінологія дослідження	3.2	3.6	3.8	3.7	3.6	3.8	3.6	3.5	3.9	3.5	3.7	3.9
	офіційні листи	3.1	3.4	3.8	3.6	3.6	3.8	3.6	3.4	3.7	3.5	3.8	4.3
	складання звітів із наукової роботи	3.2	3.4	3.9	3.7	3.6	3.9	3.7	3.6	3.9	3.9	4.3	4.8
Говоріння / комунікація	дискусії, диспути, власні промови	3.2	3.6	4.0	3.7	3.6	4.0	3.8	3.7	3.9	4.0	4.4	4.9
	«побутове спілкування» (кожного дня)	3.7	3.8	3.9	4.4	4.0	4.3	4.2	4.0	4.4	4.5	4.7	5.0
	дискусії, промови на практичних заняттях з інших дисциплін	3.2	3.4	3.9	3.8	3.6	4.5	3.8	3.6	3.9	4.4	4.6	4.9

Примітки: оцінка 1, 2 – «не задовільно», 3 – «задовільно», 4 – «добре», 5 – «відмінно».

Під час листування з керівником міжнародного відділу Рейнсько-Вестфальської вищої технічної школи М. Кесслер (M. Kessler) ми отримали інформацію, з якою стає зрозумілим, що за період з 1997–2007 років кількість іноземних студентів, які вступили на перший курс університету та отримали диплом спеціаліста, збільшилась майже на тридцять відсотків. М. Кесслер переконаний, що цілеспрямована робота DAAD, Гете-Інституту та введення іспиту на знання німецької мови для абітурієнтів університетів німецькомовних країн забезпечило успіх міжнародної кампанії в конкурентній боротьбі за іноземних студентів [3]. Голландська вчена М. Ван дер Венде зазначає, що успіх інтернаціоналізації вищої освіти Німеччини є результатом інформаційної пропаганди якості німецької освіти за кордоном, що здійснювалася переважно за сприяння Гете-Інституту та DAAD [10].

Висновок. Порівняльний аналіз вимог до іспитів «DSH» та «TestDaF» дозволив визначити критерії оцінювання іншомовної компетентності іноземних студентів у Німеччині, зокрема читання, аудіювання, письмо та говоріння. Відповідно до вимог іспиту «DSH» розрізняють три рівні володіння мовою, а саме: рівень 3 (TDN 3), що відповідає рівню B2 (за «ЗССВІМ») та DSH 1 (за «ТестДаФ»); рівень 4 (TDN 4), що відповідає рівню C1 та DSH 2 відповідно; рівень 5 (TDN 5), що відповідає рівню C2 та DSH 3 відповідно. Причому TDN 5 є найвищим рівнем, нижче за рівень TDN 3 цього іспиту не диференціює знання.

Література:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Bode C. Deutsche und europäische Förderprogramme/ Christian Bode, Siegbert Wuttig / DAAD. Studieren in Europa mit ERASMUS: Zehn Jahre Bildungsprogramm der Europäischen Union 1987 – 1998, 1998. – Bonn : DAAD. – S. 14-24.
3. Deutscher Akademischer Austauschdienst & Stifterverband für die Deutsche Wissenschaft. Internationales Hochschulmarketing. DOK & MAT 35, 1999. – Bonn : DAAD & Stifterverband. – 36 s.

4. Deutscher Akademischer Austauschdienst. Wissenschaftweltoffen. Internationalität von Studium und Forschung in Deutschland, 1996. – Bielefeld : Bertelsmann. – 57 s.
5. Eggers D. Development – Organization – Interculturalism. Essays in Honor of Prof. Dr. Michael Fremerey / D. Eggers, C. Engel, B. Günter, H. Hemann, // Journal of Agriculture and Rural Development in the Tropics and Subtropics, Supplement 91. – Kassel : University press, 2006. – S. 10-19.
6. Konsortium für das TestDaF-Projekt. TestDaF: eine Zwischenbilanz (November, 1998) // Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht, 1998. – № 4/3. – 22 s.
7. Projektgruppe TestDaF TestDaF: Konzeption, Stand der Entwicklung, Perspektiven // Zeitschrift für Fremdsprachenforschung, 1998. – № 11/1. – 64 s.
8. Rüdiger G. Testtheorie: Grundzüge und Anwendungen in der Praxis / G. Rüdiger, H. Tanzer, H. -D. Rinkens // Materialien Deutsch als Fremdsprache 53, 2000. – Regensburg : Fachverband Deutsch als Fremdsprache – 63 s.
9. Rüdiger G. TestDaF: Stand der Entwicklung und einige Perspektiven für Forschung und Praxis / Grotjahn Rüdiger, Karin Kleppin, 2000. [Die elektronische Ressource]. – Das Regime des Zugriffes : [http:// www.testdaf.de](http://www.testdaf.de)
10. Wende M. van der. An Innovation Perspective on Internationalisation of Higher Education Institutionalisation: The Critical Phase / Marijk van der Wende / Journal of Studies in International Education [Council on International Education Exchange], 1997. – № 3/1. – P. 3-14.